

ТРЕЋИ БОСАНСКОХЕРЦЕГОВАЧКИ СЛАВИСТИЧКИ КОНГРЕС

(Сарајево, Филозофски факултет, 17–19. септембар 2021)

Трећи босанскохерцеговачки славистички конгрес био је одржан у септембру 2021. године на Филозофском факултету Универзитета у Сарајеву, који је овом приликом био и суорганизатор Конгреса. Организацијом овог конгреса Славистички комитет наставио је међународна славистичка окупљања у Босни и Херцеговини, започета Првим босанскохерцеговачким славистичким конгресом (одржаним 26–28.5.2011), и Другим босанскохерцеговачким славистичким конгресом (одржаним 28–30.5.2015). Тематски оквир Конгреса обухватио је теме из области лингвистике, као и теме из области књижевних и културолошких студија.

Теме из области лингвистике односиле су се на: 1. Стандардизацију српског, хрватског и босанског језика крајем 20. и почетком 21. века; 2. Историју језика: језик босанскохерцеговачких споменика писмености; 3. Босанскохерцеговачке народне говоре; 4. Босански, хрватски, српски језик у наставној пракси у Босни и Херцеговини и свету; 5. Славистичке теме: Савремена славистичка лингвистичка истраживања.

Теме из области књижевности и културолошких студија биле су: 1. Босанскохерцеговачка књижевност/књижевности народа Босне и Херцеговине и словенске књижевности у компаратистичком и интертекстуалном контексту; 2. Традиција, култура и памћење у босанскохерцеговачкој књижевности/књижевностима народа Босне и Херцеговине; 3. Босанскохерцеговачка књижевност у јужнословенском културном контексту; 4. Феномен миграционо-дијаспорних књижевности и мањинске књижевне и културне традиције у Босни и Херцеговини; 5. Словенске књижевности након 1989. године: поводом 30. годишњице пада Берлинског зида.

На отварању Конгреса био је промовисан зборник радова са Другог босанскохерцеговачког славистичког конгреса о коме су говорили – о радовима из области лингвистике – Мехмед Кардаш, председник Славистичког комитета, и о радовима из области књижевности – Адијата Ибришимовић-Шабић. Истом приликом академику др Сенахиду Халиловићу била је додељена награда „Повеља бана Кулина”.

Радови су били реферисани у хибридном облику, где је део учесника био живио присутан на сесијама, док се већи део учесника укључивао путем интернет конекције и платформе Google Meet. Након излаганих радова, биле су организоване дискусије у којима су учествовали и заинтересовани слушаоци, било да су Конгресу присуствовали живио или путем онлајн укључења. Радови су били подељени у секције и према темама из области лингвистике, односно из области књижевних и културолошких студија. Језици излаганих радова су били сви словенски. Пошто је Конгрес трајао током три дана по различитим секцијама, којих је укупно било 14, при чему је било 33 рада из области лингвистике и 17 из области књижевности и културе, излагане реферате ћемо тематски представити, ослањајући се на личне утиске и књигу резимеа.

Лингвистичка истраживања су обухватала широку лезу интересовања учесника, при чему се реферати могу класификовати на различите начине, што говори о њиховој мултидисциплинарности. Највећи број лингвистичких радова

био је из области социолингвистике, међу којима су приметне две доминантне теме: језичка политика и планирање, и питање норме и стандардизације. У вези са тим се могу илустративно навести реферати Јелене Божовић и Марије Рунић, које су реферисале о механизмима језичке политике у образовном контексту Брчко дистрикта, на основу теоријског и концептуалног апарата етнографије језичке политике којом се разматрала званична политика и имплицитни механизми који утичу на њено тумачење и присвајање међу припадницима три етничке групе. Слично је у свом реферату говорио Јасмин Хоџић у вези са статусом босанског, српског и хрватског језика у Босни и Херцеговини (1991–2021), у контексту расправе о језичким правима и о језичкој дискриминацији. Емира Мешановић-Меша говорила је о језичким појавама које се искоришћавају како би се међу језичким верзијама направила разлика у форми, и тиме оправдало постојање тројезичне службене преписке; својим истраживањем настојала је да утврди да ли су те разлике уистину потребне, да ли постају саме себи циљ, или пак могу да приближе различите верзије и језике. Лидија Тантуровска је реферисала о убеницима македонског језика намењеним другим етничким заједницама у светлу чињенице да се основно и средње образовање у Северној Македонији одвија осим на македонском, и на албанском, српском, босанском и турском језику. Љиљана Реинковски (Ljiljana Reinkowski) у свом излагању настојала је да представи проблеме на које се наилази при изучавању јужнословенских/југословенских тема на немачком говорном подручју у последњих десет година, у вези са чиме се бави примером организације BASO.

По бројности су једнако били присутни и реферати посвећени дијалектологији. Између осталог, Сенахид Халиловић се у реферату осврће на историјску дијалектологију у вези са језичком анкетом из 1897. године под називом *Питања о говору простога народа*, у сврху описа говора Кладња и околине крајем 19. века. Сличног тематског усмерења био је и реферат Елмедине Алић, која је говорила о граматичким и лексичким одликама говора Травника са краја 19. века у погледу на 20. век, са намером да опише промене настале у овом централнобосанском поддијалекту икавског новоштокавског (западног) дијалекта. Још два реферата су била сличног усмерења, Едите Спахић која је настојала да опише изабрану микротопонимију Воغوшће, према топонимима разврстаним према класификацији Ј. Хаџимејлића (1987), те Богумила Островског који је реферисао о метеоролошкој лексици кашупског дијалекта. Азра Ахметспахић-Пељто говорила је о потреби благовремених припрема за израду тома *Босанскохерцеговачког лингвистичког атласа* који би се односио на синтаксу, скрећући пажњу да је евидентна запостављеност синтаксе у дијалектолошким истраживањима.

Неколико реферата било је концентрисано на област функционалне стилистике, као што, на пример, реферат Емине Хаџић, која је говорећи о номинализацији и декомпозицији предиката у савременом босанском језику, указала на пренос елемената говора административног стила на новинарски и разговорни стил. Олга Просвирина (Ољга Просвирина) је у контексту описа особина српског дипломатског дискурса скренула пажњу на стилску диференцијацију стандардног српског језика, у вези са чиме је истакла доминантност номинативних структура у односу на вербалне када је у питању дипломатски дискурс. Амела Шеховић је у свом реферату говорила о специфичностима лексике заступљене у часописима за младе у погледу на све чешћу употребу жаргонизама, неологизама, псеудопосуђеница, преведеница, полупреведеница, вулгаризама и околнализацијама. Славица Врсаљко је у оквиру функционалне стилистике излагала о карактеристикама научног дискурса на примеру студентских семинарских радова.

Три реферата на Конгресу су била посвећена медијевалистичким темама. Тања Куштовић је реферисала о анализи три текста *Пасије по Матеју* на примеру три средњовековна споменика – *Паришког зборника*, *Хрвојевог мисала* и *Хваловог зборника*, настојећи да установи да ли постоје језичке разлике и сличности између зборничких текстова с једне, и литургијских текстова с друге стране, односно, да ли постоји утицај нелитургијских текстова у оквиру проучаваних зборника на језик *Пасија*, или је тај језик истоветан с језиком унутар мисала. Реферат Миле Микецин био је концентрисан на језичку и текстолошку анализу апокрифног псалма 151 уврштеног у Хвалов зборник, упоређивањем истог са најстаријим словенским глагољичким и ћириличним текстовима, као што су *Синајски псалтир*, *Погодинов*, *Болоњски*, *Букурештански* и *Фрашчићев псалтир* у погледу на грчки изворник из *Септуагинте*. Ерма Рамић-Кунџ је говорила о лексици четврте редакције словенског превода јеванђеља у погледу на промене које су у славистику унела дела Г.А. Воскресенског, посебно издање *Јеванђеља по Марку* (1894, 1896).

О методичким темама говорило се у два реферата – Арнеле Ченгић, која се у раду бавила одступањима од норме босанског језика у писменим вежбама ученика основне школе; и Аиде Џихо и Алме Фазлић, које су реферисале о мотивацији ученика основне школе у вези са усвајањем садржаја у настави босанског језика.

О фразеологији је реферисала Амела Љево-Овчина, бавећи се фраземама са просторним и временским значењем на примеру романа Олге Токарчук *Бегуни*, док је Мехмед Кардаш реферисао о палеографским одликама писара Довољског четворојеванђеља, са намером да пружи прецизнију просторну и временску контекстуализацију кодекса. Реферати са темом етимологије били су Азре Хоџић-Кадић, која је говорила о етимолошком приступу у проучавању порекла и корена презимена градишћанскохрватског становништва у Трајштофу, и Романа Кривка који је говорио о литургијским терминима који означавају црквени празник и причешће на примеру Сплитског одломка.

Иако нећемо наводити све реферате засебно, истакли бисмо да су неки од њих били посвећени творби речи, прагматици, когнитивној лингвистици и језичкој типологији.

Теме из области књижевности и културолошких студија су једнако биле разнолике у погледу истраживачког поступака који се у њима примењује. Већина студија је била концентрисана на истраживање различитих словенских књижевности које су настајале махом у 20. веку, уз приметан акценат на актуелно стваралаштво савремених књижевника. Међутим, било је и радова који су у обзир узимали књижевност неких ранијих периода, као што је то била занимљива студија Долорес Грмаче и Ене Беговић-Соколије под називом „Предоцбе о Другоме у опусу Матије Дивковића”, у коме се реконструише генеза Дивковићевог имаголошког становишта о Другоме и Другачијем у погледу на аксиолошке описе бројних актера: Турака, Јевреја, православаца, Рома, иновераца, неверника и других група, у вези са чиме се представљају друштвени и верски стереотипи и предрасуде у Босни 17. века. Реферат Иване Чагаљ је осветлио аспекте културно-књижевног и политичког деловања двојице свештеника – дон Ива Продана и фра Јосипа Вергилија Перића, наглашавајући њихово неслагање с Ријечком резолуцијом, борбу за хрватску самосталност, однос према српском народу те прижељкивање сједињења Босне и Херцеговине с хрватским земљама, посебно након анексије 1908. године.

Радови о конкретно издвојеним проблемским питањима, анализирани на корпусу различитих аутора, приметни су у вези са реферисањем: Корнелије

Кувач-Левачић која је говорила о емоцијским наративима о трауми силовања у хрватској књижевности од 19. до 21. века, на примеру прозе Аугуста Шеное, Славенке Дракулић и Кристијана Новака; потом је Алмир Башовић реферисао о теми рата и језе у прози Зилхада Кључанина, Ирфана Хорозовића и Карима Заимовића. Александра Корда-Петровић је говорила о теми Босне и Херцеговине у чешким књижевним путописима прве половине 20. века на примеру дела Јарослава Хашека, Лудвика Кубе, Јиржија Данеша, Јиржија Махена и Вацлава Фиале. Жарко Миленић је у свом реферату паралелно анализирао слику зиме у конкретно изабраним делима Иве Андрића и Бориса Пастернака.

Поједини радови су минуциозном анализом представили поетику књижевног стваралаштва изабраних аутора, као што је то случај са радом Крешимира Багића, који је детаљно говорио о песништву Мила Стојића настојећи да представи најважнија обележја Стојићевог песничког рукописа и његову еволуцију. У рефератима Јевгеније Шатко и Полине Зеновске се, на пример, препознаје хронотоп Сарајева као истраживачко језгро. Јевгенија Шатко (Evgeniia Shatko), наиме, у свом излагању анализира слику Сарајева у стваралаштву Миљенка Јерговића на примеру прозе *Сарајево. План града* и збирке приповедака *Сарајевски Марлборо*, при чему је истакла да анализа топоса града Сарајева може да буде и почетак проучавања сарајевског текста у босанској (као и у српској и хрватској) књижевности. Полина Зеновска (Polina Zenovskaya) издваја хронотоп Сарајева у колумнама Александра Хемона објављиваним у часопису *Дани*, при чему уочава да је у њима сарајевски хронотоп слабо означен у времену, док су просторне локације изразито описане, чиме аутор постиже њихову безвременост и митолошку повезаност са сликом града. У реферату „Тражење петље”, ауторка истога, представила је књижевно стваралаштво чешке списатељице Данијеле Ходрове, како би се илустровала једна од тема Конгреса – Словенске књижевности након 1989. године.

Занимљивост на Конгресу су били и радови о поезији која се објављује на интернету о чему је реферисала Адијата Ибришимовић-Шабић на корпусу интернет поезије руских ауторки са циљем да се испитају теме и тематски блокови којима би се утврдило која питања данас (и зашто) третира интернет поезија руских песникања; док су Јована Тодоровић и Сара Матин представиле студију укрштеног читања интернет поезије две младе песникиње – Владане Перлић и Радмиле Петровић, истичући тему града у поезији обе песникиње. Елвира Мезит-Шеховић је говорила о збиркама поезије савремених босанско-херцеговачких песникања које су своје радове објавиле у последњих двадесетак година, издвајајући у њима еманципацијски дискурс који се снажно одупире етнонационалним струјањима, доминантним идеологијама и патријархалној свести. У оквиру лирског жанровског домена издвојили бисмо и реферат Амела Сулића који је пружио структурно-тематску анализу прве књиге рукописне збирке Мухарема Куртагића, која садржи 235 песме, махом севдалинке, баладе и лирске песме.

У погледу на савремене прилике, једнако се истакао и реферат Јелене Афиревић Франић која је говорила о *емоцијском идентитету*, изазваног корона-вирусом, у својству новог књижевног лика у драми Иване Сајко – *У соби нешто шиој од коже*. Занимљивошћу се истакао и рад Надежде Старикове која је реферисала о развоју словеначке књижевности након 1989. године у погледу на новонастале социокултурне, идеолошке и естетичке тенденције. Коначно, реферат Ирме Марић и Аиде Цихо био је упућен методичком приступу у интерпретацији универзалних тема у књижевним текстовима различитих раздобља, поетика и култура. У том контексту ауторке рада су приказале

интерпретацију прозе Ирфана Хорозовића *Талхе или Шедрвански врт*.

У погледу на чињеницу да су учесници Конгреса били из различитих земаља (Русије, Хрватске, Босне и Херцеговине, Србије, Пољске, Македоније, Ирске, Швајцарске, Аустрије, Словеније, Чешке), може се закључити да је Конгрес имао интернационални значај, што је допринело и тематској разноврсности излаганих реферата, као и њиховом високом квалитету. Представљеним тематским концептом на који су одговорили наведени реферати, јасно је назначен пут нових истраживања којима ће се наставити успешна међународна славистичка сарадња. Објављивање радова са протеклог Трећег босанскохерцеговачког славистичког конгреса је најављено како у штампаном тако и у електронском облику током 2022. године.

Ивана Кочевски
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за славистику
ivana.kocevski@fil.bg.ac.rs